

Широке використання соціальних мереж у військовому контексті має й суттєві недоліки. У постійному потоці інформації, що супроводжує користувачів соціальних мереж, легко піддатися на маніпуляції чи відверті фейки. Однак попри можливий фактор дезінформації, у поєднанні з традиційними методами ведення зовнішньої політики, нова публічна дипломатія, як ще називають цифрову дипломатію, стала дієвим засобом поширення інформації про російське вторгнення й інструментом позитивного моделювання громадської думки.

Цифрова, або електронна, дипломатія є технологічним інструментом держави, за допомогою якого вона може реалізовувати свої цілі та інтереси у зовнішній політиці, поліпшувати та підтримувати свій імідж, формувати своє обличчя для світу. E-diplomacy відкриває нові можливості для України у розвитку та провадженні «м'якої сили», просуванні зовнішньополітичних інтересів на міжнародній арені.

Джерела та література

1. Доктрина інформаційної безпеки України / Затверджено Указом Президента України від 25.02.2017 року № 47/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> (дата звернення: 27.04.2023).
2. Опанасюк О. І. Особливості сучасної публічної дипломатії. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 117. С. 238–243.
3. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 рр. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегія/public-diplomacy-strategy.pdf>
4. Ковач А. Українська цифрова дипломатія: інформаційний фронт держави в соціальних мережах. *Аналітичний центр ADASTRA*. URL: <https://adastra.org.ua/blog/ukrayinska-cifrova-diplomatiya-informacijnij-front-derzhavi-v-socialnih-merezah>
5. Зеленський розповів, як працювала «iPhone-дипломатія» в перші дні повномасштабної війни. *ACC Media agency*. 15.10.2022. URL: <https://acc.cv.ua/news/ukraine/zelenskiy-rozpoziv-yak-pracuyovala-iphone-diplomatiya-v-pershi-dni-povnomashtabnoyi-viyni-88724>
6. Global public opinion about the war in Ukraine. Ipsos. 19.04.2022. URL: <https://www.ipsos.com/en-us/news-polls/war-in-ukraine-april-2022>

Мартинюк Лілія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ВИКОРИСТАННЯ РОСІЄЮ ГУМОРУ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ ПРОТИ УКРАЇНИ

Ключові слова: гумор, гумор у політиці, росія, російсько-українська війна, путін.

Keywords: humor, humor in politics, russia, russian-Ukrainian war, putin.

Гумор як явище в політиці має досить довгу історію, як і, зрештою, у сфері пропаганди. Із розвитком соціальних медіа короткі саркастичні повідомлення, жарти, меми стали дієвим методом поширення внутрішньо- та зовнішньополітичних наративів. Гумор краще запам'ятовується аудиторії, тому частіше стає джерелом розповсюдження інформації. Вагомим фактором є те, що точність і правдивість тих чи інших жартів не зазнає ретельної перевірки, оскільки їх важко оскаржити. Незважаючи на те, що гумор не сприймається серйозно в суспільстві, він став важливим інструментом для донесення серйозних повідомлень [13].

Теоретичні аспекти гумору в політиці досліджують К. Ластовка, В. Самойленко і В. Самохіна. Співіснування гумору і політики розкривають у своїх роботах А. Дмитрієв, Д. Інгенхоф, С. Клейн, І. Омельчук. Використання гумору росією, особливо в контексті російсько-української війни, описується у багатьох українських та іноземних ЗМІ.

Метою повідомлення є виявити особливості використання росією гумору в інформаційній війні проти України, особливо в період російської агресії.

Протягом останніх десятиліть гумор не лише формував міжнародну та національну суспільну думку, а й застосовувався у кампаніях публічної дипломатії країн з метою захисту їх від критики, у висміюванні іншої країни або її дій, а також був інструментом поширення національних інтересів і наративів держав у міжнародному просторі [13].

Українські дипломати часто використовують гумор. До найвідоміших українських політиків та дипломатів, які жартують, можна віднести С. Кислицю, Д. Кулебу та В. Зеленського. С. Кислиця є постійним представником України в ООН, який активно відстоює інтереси України на цій міжнародній платформі. С. Кислиця серйозно налаштований проти російської сторони й регулярно намагається з них пожартувати. Один із таких випадків відбувся 29 березня 2022 р. на засіданні Ради Безпеки ООН: у момент виступу російського посла В. Небензі С. Кислиця сидів та читав книгу «Що не так з дипломатією». Цей фрагмент швидко розлетівся по усіх медіа та соціальних мережах. Більшість людей, які причетні до політики, зрозуміли це як певний натяк на рф, яка, порушивши усі міжнародні норми, здійснила повномасштабне вторгнення на територію України. Посол прокоментував цю дію тим, що йому сподобалась книга і він просто вирішив її перечитати, потім додав, що це корисніше, ніж слухати нісенітниці російського посла [4].

Міністр закордонних справ України Д. Кулеба активно використовує гумор у політиці. В одному з ефірів телемарафону «Єдині новини» Д. Кулеба жартував про пошук політичного притулку для владіміра путіна в Китаї, оскільки вважає, що скоро від того, що Президент залишиться один, він буде роздумувати про допомогу від Пекіну [5]. Окрім цього, Д. Кулеба розповідав анекдот про російське майбутнє.

Маючи за спиною багаторічний досвід коміка, В. Зеленський, продовжує використовувати гумор як інструмент публічної дипломатії. Під час спілкування з Д. Леттерманом Президент розповідав анекдот про двох одеситів, які обговорювали війну, жартував про війну, про те, як НАТО воює з росією та про втрати окупантів [1].

Невдалі жарти російських високопосадовців теж є широко відомими, і навіть у цьому виявляється колосальна різниця між українцями та росіянами. Російський політичний гумор має досить специфічний характер і погано сприймається на міжнародній арені, оскільки націлений переважно на те, щоб образити певну націю, державу або владні кола. Росія зазвичай використовує свій гумор, коментуючи свої проблемні відносини з Заходом. Ізоляція росії в західному світі, глибока недовіра, негативний образ у закордонних ЗМІ – це все виступає фоном, на якому вона намагається «зберегти обличчя» і навіть застосовувати гумор.

Своєрідні політичні жарти були популярні в радянський період, коли росіяни зверхньо жартували над іншими народами для того, щоб показати свою вищість, а також поширювали стереотипи щодо інших держав через жарти, приказки та прислів'я. Із розпадом СРСР жарти москви почали набувати більш окресленого політичного характеру та переважно були спрямовані проти Києва через прагнення України розвивати власну політику [8]. Із 2014 р. російський гумор набув ще більш гострого характеру, оскільки висміював українську владу, певні етнічні кліше та на регулярній основі українських військових, їх амуніцію та зброю. Часто з телевізійних екранів звучали коментарі про хитрих і підступних українців-русофобів [3].

Тема війни в Україні висміюється в багатьох російських телепрограмах і комедійних шоу, а саме в ток-шоу «Вечірній Ургант» до кінця лютого 2022 р., яке повністю скопійоване з американського формату, в проєкті «Прожекторперісхілтон» та КВК. Частина передач Mount Show зачіпають тему України та її начебто «агресивні плани», починаючи розмову про конкретних українських чиновників і закінчуючи повним знеціненням, приниженням України [3]. Ведучі ток-шоу «60 хвилин» постійно дозволяють принизливі жарти в бік України та її суспільства.

Проте «гумористи» не надто підіймають тему військової ситуації, оскільки їм не вигідно розповідати про обстріли артилерії: краще думати, що українці захищаються ножами та палицями. Майже весь російський інформаційний простір контролюється людьми, які наближені до путіна, тому в медіа транслюється лише те, що не шкодить владі. Останнім часом російські ЗМІ продовжують підтримувати культ путіна, а також поширювати дезінформацію для того, щоб тримати своє населення під контролем, а іноземне суспільство – в страху [10].

Від подібних висловлень не відстає і влада росії, найвідомішими «гумористами» виступають владімір путін, сергей лавров, дмитрій песков, сергей шойгу та владімір жириновський. До початку російського вторгнення путін часто жартував про вторгнення росії на територію України. Коментарі речника путіна пескова сповнені глузуванням із того, на який час в Україні прогнозуватимуть війну [9]. Згодом на командно-штабних навчаннях «Схід-2022» він разом із шойгу жартував про невдачі України у війні, водночас приписуючи лаври російським військовим [8]. Це не враховуючи того, як президент рф висміював В. Зеленського та Україну загалом. Наприклад, хамський жарт у бік Президента України: «подобається, не подобається – терпи, моя красуне...» [12].

Не менш недоречними є жарти міністра закордонних справ росії лаврова, які Д. Кулеба описує як «некоректні та нервові» [7], як це було у випадку привласнення Україною Дня хрещення Русі. Він викривлює історичні факти й сміється над компетентністю нашого Президента та українською державністю.

Говорячи про вже покійного жириновського, якого часто називали блазнем путіна, або російським фрикком, потрібно згадати, що українське питання було головною темою його промов. Він часто жартував з того, що НАТО не потрібна Україна, а лише Крим, і наголошував на тому, що «мапу світу перелопатять» і такої держави, як Україна, не буде [11]. Власне, це жириновський і зробив, але на прикладі торта у формі мапи України [2].

Російські медіа і політичні діячі, які регулярно виступають у ток-шоу, мають великий вплив на місцеву та іноземну публіку. Навіть донесене в жартівливій формі саме слово «спецоперація», якою російська влада замінює слово «війна», та багато інших слів і словосполучень швидко засідають у свідомості росіян. Населення, не розуміючи нічого та не знаючи правди, підтримує свою криваву владу, а частина з них готова йти на поле бою заради примарної мети – обороняти «свої землі».

Отже, підкреслюючи вищесказане, потрібно зазначити, що гумор продовжує залишатися одним із найпоширеніших та найвпливовіших інструментів зовнішньої політики та публічної дипломатії загалом. Сьогодні гумор є важливим засобом у російсько-українській війні. Україна використовує жарти для боротьби з ворогом, а росія нав'язує хибні наративи своєму суспільству, створюючи тотальний контроль над ним.

Джерела та література

1. Воробей О. Зеленський «підірвав» мережу анекдотом про Росію та війну (відео). *VNIAH*. 2022. URL: <http://surl.li/grsgd>
2. «Все це Росія!»: Жириновський «розрізав» Україну на шматочки. *Obozrevatel*. 2019. URL: <http://surl.li/gogvg>
3. Гумор – ефективний захисник національного інформаційного простору, – Кияк. *Громадське радіо*. 17.04.2017. URL: <http://surl.li/gogvr>
4. Кислиця «потролив» російського посла в ООН книгою «Що не так із дипломатією» і обговорив це у Twitter з її автором. *Гордон*. 01.04.2022. URL: <https://cutt.ly/V1h0HNd>
5. Кулеба пожартував про пошук політичного притулку для путіна у Китаї. *УКРІНФОРМ*. 2022. URL: <https://cutt.ly/u1h2uvf>
6. Кульженко В. Новомова: як російська пропаганда намагається конструювати реальність росіян і деморалізувати українців за допомогою слів. *ms.detector.media*. 30.01.2023. URL: <http://surl.li/grsgz>
7. Недоречні та нервові. Кулеба прокоментував жарти Лаврова щодо Дня хрещення Русі. *Суспільне новини*. 26.08.2021. URL: <http://surl.li/gogvt>
8. Путін з'явився на навчаннях «Схід-2022» – посміхається і жартує попри невдачі в Україні. *BBC News Україна*. 06.09.2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-62810385>
9. Путін іноді жартує про «вторгнення в Україну» – Песков. *Слово і діло*. 2022. URL: <http://surl.li/gogvw>
10. Снопко О. Обойти информационные когти Кремля: тысяча лиц российской пропаганды. 08.02.2023. *Українська Правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2023/02/8/7388438/>
11. Тепер офіційно: топ скандальних цитат Жириновського, який нарешті помер. *TCH*. 06.04.2022. URL: <http://surl.li/gsmni>
12. «Терпи, моя красуне». Зеленський відреагував на репліку Путіна про Україну. *BBC News Україна*. 08.02.2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60304113>
13. Chernobrov D. No laughing matter? How states use humour in public diplomacy. *LSE*. 09.07.2021. URL: <https://cutt.ly/uNwfQca>
14. Raimondo L. «All Funny on the Eastern Front»: war humor in Russia and Ukraine. *Aspenia online*. 24.02.2023. URL: <http://surl.li/grsfw>